

Пасляваенная лірыка Аркадзя Куляшова

План- канспект урока беларускай літаратуры ў X класе

Т. У. Белавус,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
першай катэгорыі
Парахонскай сярэдняй школы
Пінскага раёна

Тэма: Аркадзь Куляшоў. Пашырэнне тэматыкі ў пасляваеннай лірыцы. Зварот да тэм жыцця і смерці, кахання і вернасці, лёсу і абавязку.

Мэта: пашырэнне ўяўлення вучняў пра тэматычную разнастайнасць пасляваеннай лірыкі Аркадзя Куляшова

Задачы:

1) дапамагчы вучням убачыць паэтычнае майстэрства А. Куляшова, прасачыць, як у вершах услаўляецца чалавек, яго духоўная каштоўнасць;

2) развіваць уменне вучняў разумець сэнс лірычных твораў і аналізаваць іх;

3) спрыяць выхаванню пазітыўнага стаўлення да жыцця як вышэйшай каштоўнасці.

Тып: камбінаваны ўрок з элементамі крытычнага мыслення.

Абсталяванне: партрэт А.Куляшова, аўдыязапіс песні “Мой родны кут”, аўдыязапіс верша “Я хаце абавязаны прапіскай”.

Эпіграф:

*Якое шчасце –
Жыць на белым свеце,
Піць водар траў і цішыню бароў,
Твар падстаўляць пад чаборавы вецер
І мець сям’ю, работу і сяброў.
Г.Бураўкін*

Ход урока

I. Арганізацыйны момант

Эмацыйны настрой на ўрок.

Гэтым ранкам я вельмі рада сустрэцца з вамі. Я спадзяюся, што на ўрок вы прыйшлі з добрым настроем. І спадзяюся на тое, што мы з вамі вельмі плённа папрацуем і ўсё зможам.

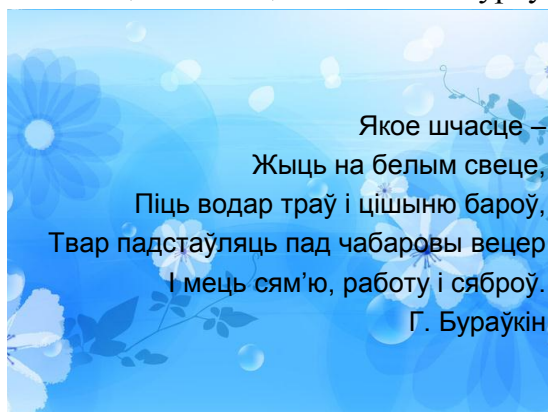
II. Уступнае слова настаўніка

Паэзія Аркадзя Куляшова вельмі разнастайная і шматпланавая як у паэтычных, так і ў жанравых адносінах. Аўтар цесна суадносіць ідэйную накіраванасць сваіх

вершаў з часам іх напісання, імкнецца адлюстраваць у іх эпоху, пачынаючы ад праблем мясцовых і выходзячы на асэнсаванне глабальных агульначалавечых аспектаў. Яго хвалявалі вясковы побыт і праца, пытанні асваення космасу, інтымныя перажыванні закаханага юнака і шляхі выкарыстання ядзернай энергіі. А. Куляшоў піша пра дзейнасць маладых і пра тых, хто пазнаў жыццё, яго турбуюць праблемы экалогіі і пытанні вайны і міру... адным словам лірычны герой паэта цікавіцца жыццём ва ўсіх яго праявах і цяжкасцях.

III. Паведамленне тэмы і мэты ўрока

І сённяшні наш урок я бы хацела пачаць словамі Г.Бураўкіна. (Слайд 1)



Гэтыя словы сталі эпіграфам да нашага ўрока. Як вы іх разумееце? Як вы думаеце пра што мы з вамі сёння будзем весці размову?

Тэма нашага ўрока: “Аркадзь Куляшоў. Пашырэнне тэматыкі ў пасляваеннай лірыцы. Зварот да тэм жыцця і смерці, кахання і вернасці, лёсу і абавязку.” (Слайд 2)

Мэта ўрока: пашырэнне ўяўлення пра тэматычную разнастайнасць пасляваеннай лірыкі Аркадзя Куляшова. (Слайд 3)

На сённяшні ўроку мы з вамі павінны ўбачыць паэтычнае майстэрства А.Куляшова, прасачыць як у вершах услаўляецца чалавек, яго духоўныя каштоўнасці. Навучыцца разумець сэнс лірычных твораў і аналізаваць іх. А зараз адкрыем сшыткі і запішам дату і тэму ўрока. (Слайд 4)



IV. Праца над вершам “Я хаце абавязаны прапіскаю”

Гучыць аўдыязаніс песні “Мой родны кут”

- Што вы ўяўляеце, калі чуеце словазлучэнне “родны кут” ?
- Калі вы слухаеце гэтую песню, то, напэўна, уяўляеце свой куточак, дзе нарадзіліся.

- Якія пачуцці ўзнікаюць у вас пры згадцы роднага дома, кватэры?

А зараз давайце, звернемся да прыказкі, якая вам усім добра вядома

“Дома і родныя сцены дапамагаюць” (Слайд 5)

- Раствлумачце, калі ласка, сэнс гэтай прыказкі.

Родная хата для кожнага чалавека асацыіруецца з маленькай радзімай, з бацькамі і роднымі, з тымі рэчамі, якія сталі звыклымі і адначасова дарагімі. Пра хату чалавек згадвае на працягу ўсяго свайго жыцця.

Нельга абмінуць і родную хату Аркадзя Куляшова, дзе прайшло яго дзяцінства. Вось як аб сваім родным гняздзе пісаў паэт (Слайд 6):

Хату, аб каторай я

Памяць берагу,

Я з гісторыяй

Параўнаць магу,

З добраю дзяржаваю,

Дзе няпэўны лад,

Дзе за гучнай славаю

Крочыць заняпад.

А. Куляшоў

Хата, лічый А. Куляшоў, – гэта выток паняцця “радзіма”, гэта першы адрэзак з тых, на які падзяляецца жыццё.

Зараз давайце пазнаёмімся з вершам А.Куляшова “Я хаце абавязаны прапіскаю” (*Настаўнік чытае верш*)

- Якія пачуцці ў вас выклікаў верш? (*Адказы вучняў.*)

- Верш невялікі па памеры. У вершы 16 радкоў, а сказана вельмі многа. Тут сапраўды словам цесна, а думцы прасторна.

- Давайце звернемся да першай строфы верша.

- Зачытайце.

- Назавіце, на якіх канкрэтных дэталях пабудавана першая строфа верша?

Перад намі прайшло маленства лірычнага героя, рэчы, што акружалі яго. Калыска, падвешаная пад столь, драўляная лыжка, гліняная міска – усе родныя і блізкія для героя.

Дэталі быту, апісаныя ў першай строфе, змяняюцца вобразамі вялікага абагульняючага сэнсу.

- Давайце зачытаем другую строфу?

- Каму абавязаны лірычны герой за сваё нараджэнне?

- Якія словы ён выказвае ў яе адрас?

- Якія мастацкія сродкі выкарыстоўвае паэт у першых радках верша гэтай строфы? (*Аўтар выкарыстоўвае метафары*)

- Зпаішыце радкі і падкрэсліце.

Першая страфа:

Матчын спеў – радасць, што нарадзілася дзіця.

Матчыны трывогі – клопат аб дзіцяці, роздум аб далейшым жыцці.

Матчын гнеў, які ўставаў на ногі, – расце абаронца.

Калі ў першай страфе расказваецца пра маленства, то ў другой страфе хлопец вырас і прыйшла вайна. Тут вобраз хлопца і вобраз воіна, якога маці благаславіла на святую помсту, папаўняецца глыбокім падтэкстам. У вершы герой выступае да быліннага волата.

- Прачытайце трэцюю страфу верша.

- У чым яе тэматычная адметнасць? (*Мірны час*)

- Зачытайце радкі ў якіх герой паказаны, як шчыры ахоўнік свету ад вайны.

Мы з вамі прааналізавалі верш. Давайце вызначым, якія праблемы хвалюць паэта ў гэтым вершы? (*Праблема любові, удзячнасці роднаму краю; антычны пафас, ідэя абароны міру*).

V. Фізкультхвілінка

Творцаць А.Куляшова хвалюе і нашых сучаснікаў. Гэты верш пакладзены на музыку. Я прапаную вам зняць напружанасць, стомленасць і паслухаць песню. І яшчэ раз адчуць сілу паэтычнага слова А.Куляшова. Спяваць мы не будзем, а калі вы жадаеце, то рытм можна адбіць. Самае чыстае і добрае пажаданне, з якім чалавек звяртаецца да чалавека, – пажаданне шчасця.

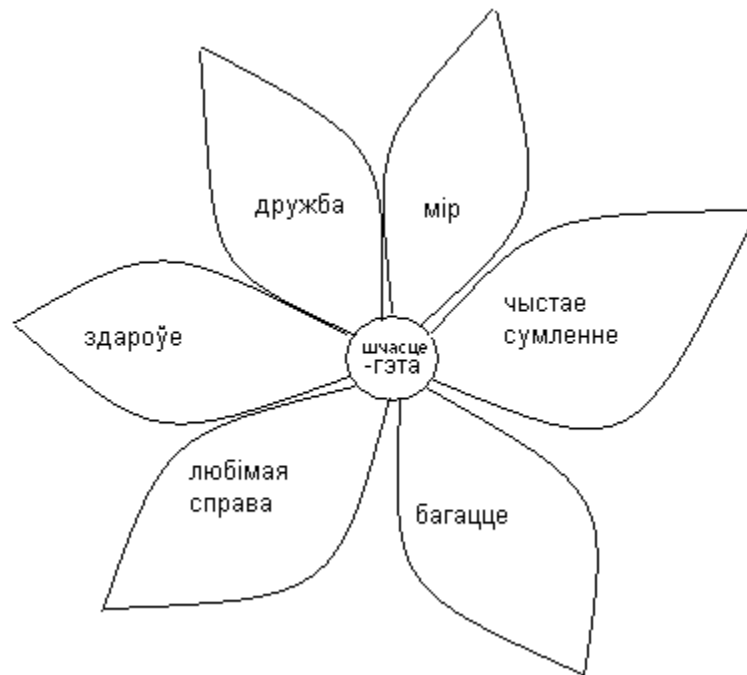
- А ці задумаліся вы, што такое шчасце?

Адказ на пытанне “Што такое шчасце?” людзі не пераставалі шукаць ніколі. У народзе, напрыклад, лічыць, што “шчасце” – гэта стан душы.

- Давайце звернемся да эпіграфа і яшчэ раз прачытаем словы Г. Бураўкіна.

- Як вы разумееце слова “шчасце”?

- Намалюйце рамонак у сшытках і на кожным пярэтку паспрабуйце адказаць на пытанне.



Колькі светлых слоў вы знайшлі, каб ахарактарызаваць шчасце. А вось у тлумачальным слоўніку беларускай мовы гаворыцца наступнае.

Шчасце – гэта

стан поўнай задаволенасці жыццём, пачуццём найвялікшай радасці і задавальнення; удача, поспех у чым-небудзь, шчаслівы выпадак, лёс, доля. (Слайд 7)

У 1961 годзе А. Куляшоў напісаў невялікі верш, у якім выказваў сваё разуменне сэнсу чалавечага існавання.

(Настаўнік чытае верш.)

Як выразна відаць з самой назвы, паэт уступае ў канфлікт з агульнапрынятай чалавечай аксіёмай ”хачу жыць спакойна і шчасліва.”

- Што такое шчасце мы з вамі абмеркавалі, а зараз давайце звернемся да паняцця спакой.

Спакой – адсутнасць шуму і руху; адсутнасць войнаў, на зямлі цішыня і спакой, ураўнаважанасць, фізічнае і душэўнае супакаенне. (Слайд 8)

- Наколькі лексічна блізкія словы “шчасце” і “спакой” ?
- Звярніцеся да цытат з вершаў. Прачытайце іх пра сябе.
- Ці падобны гэтыя паняцці?

Сапраўды, спакой звычайна атаясамліваецца са шчасцем. Гэта з’яўляецца нават адной з адметнасцей беларускага менталітэту: спакой у ся’і, у краіне, у свеце – чым не ўмовы для шчасця.

Колькі людзей падчас Другой сусветнай вайны ды і сёння ў многіх рэгіёнах марылі і марачь аб спакоі, аб міры, аб шчаслівым жыцці.

А. Куляшоў даўно не рашаўся парушыць гэтую выпрацаваную чалавецтвам на працягу многіх вякоў канстанту “шчасце – гэта спакой”.

- Паразважайце ў парах, па якой прычыне паэт не спрабаваў парушыць гэтую аксіёму? У гэтым вам дапаможа падручнік (с. 149).

(Шчасце – гэта барацьба, пераадоленне розных жыццёвых перашкод, настаянны рух наперад).

- А зараз звернемся да кампазіцыі верша.

- Як вы лічыце, колькі тут частак? *(Дзве).*

Верш мае дзве часткі.

- Зачытайце першую частку.

- Што паэт выказвае ў ёй? *(Свае пажаданні чытачам)*

- Звернемся да другой, зачытайце яе?

- Што аўтар сцвярджае ў ёй?

(Другая частка напісана па аналогіі з народнай формай пераканання: “Навошта табе гэта...”)

Аналіз строф

- Без маланкі не бывае грому. *(Закон фізікі)*

- Калі мы не адчуваем смагі, то не звяртаем увагі на ваду.

- Халодная ўвага – раўнадушна не акрыляе. Каму яно патрэбна.

- Жаданні, якія стрымліваюцца шляхам наперад, палёт думак. Навошта такія жаданні?

- Лес без зязюлі не можа існаваць. Гэта не той лес.

Прааналізуйце верш, якім мы бачым лірычнага героя. *(Патрыёт. Любіць радзіму.)*

Мы з вамі паразважалі над аўтарскай пазіцыяй чалавечага шчасця. А зараз давайце паспрабуем пабудаваць сінквейн, зыходзячы са зместу, ідэі верша. (Слайд 9)

VI. Падвядзенне вынікаў

Сёння на ўроку мы гаварылі аб духоўных каштоўнасцях чалавека. Прааналізаваўшы два верша Куляшова пасляваеннага перыяду, адкажыце якім выступае лірычны герой?

VII. Выстаўленне адзнак

VIII. Дамашняе заданне (Слайд 10)

С.с. 149-155, ахарактарызаваць лірычнага героя вершаў пасляваеннага часу.

Наша праца падышла да завяршэння. Мне вельмі прыемна было папрацаваць з вамі. І на памяць аб нашай сённяшняй сустрэчы я хачу ўсім прысутным пакінуць такія словы.

Хай лёс ваш будзе шчаслівым,

У хаце хай будзе весела, і сыта, і мірна, і песенна,

Хай доля ад бед уратуе,

Зязюля шмат гадоў накукуе.

Хай без працы не збэсцяцца рукі.

Хай будуць здаровымі дзеці і ўнукі.

Шчасця вам, шчасця бясконцага,
Цёплага, чыстага, быццам сонца!